

Ewa Ferenc-Szydełko

Prawo prasowe

Komentarz

praktyczne komentarze

Oficyna

a Wolters Kluwer business

Ewa Ferenc-Szydełko

Prawo prasowe

Komentarz

Ewa Ferenc-Szydełko

Prawo prasowe

Komentarz

Warszawa 2008

Oficyna

a Wolters Kluwer business

Stan prawny na 15 marca 2008 r.

Wydawca:
Marcin Skrabka

Redaktor prowadzący:
Joanna Fitt

Skład, łamanie:
Andrzej Gudowski

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2008

ISBN: 978-83-7601-018-2

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Książek
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00

31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów.....	15
1. Źródła prawa	15
2. Organy orzekające.....	16
3. Czasopisma	16
Akty prawne.....	17
Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe	21
Rozdział 1. PRZEPISY OGÓLNE.....	21
Art. 1 [Funkcje i cele prasy]	21
1. Pojęcie wolności	21
2. Wolność prasy.....	23
3. Kwestia cenzury	24
4. Ograniczenia wolności wypowiedzi prasowej.....	26
5. Rzetelne informowanie	29
6. Jawność życia publicznego.....	30
7. Kontrola i krytyka społeczna.....	30
8. Orzecznictwo	31
Art. 2 [Jednakowe traktowanie prasy]	33
1. Organy państwowe	33
2. Stwarzanie warunków niezbędnych do wykonywania funkcji i zadań prasy	34
3. Umożliwienie działalności redakcjom dzienników i czasopism	35
4. Ochrona prawna zróżnicowanych programów, zakresu tematycznego i prezentowanych postaw	35
Art. 3 [Zakaz ograniczania rozpowszechniania prasy].....	37
1. Zakaz ograniczania drukowania i rozpowszechniania publikacji prasowych przyjętych do druku i rozpowszechniania	37
2. Orzecznictwo	38

Art. 3a	[Dostęp dziennikarzy do informacji publicznej]	38
	1. Zakres podmiotowy dostępu do informacji publicznej	39
	2. Zakres przedmiotowy	41
	3. Ograniczenia dostępu do informacji publicznej	45
	4. Tryb pozyskiwania informacji	47
	5. Postępowanie w przypadku odmowy udzielenia informacji publicznej	48
	6. Wątpliwości i pytania na tle ustawy	50
	7. Orzecznictwo	51
Art. 4	[Obowiązek udzielenia informacji]	55
	1. Przedsiębiorca i podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych oraz niezalążające w celu osiągnięcia zysku	55
	2. Odmowa udzielenia informacji.....	57
	3. Skarga na odmowę udzielenia informacji.....	58
	4. Orzecznictwo	59
Art. 5	[Obywatelskie prawo udzielania informacji prasie]	66
	1. Wolność udzielania informacji	67
	2. Prawo do krytyki	68
	3. Uszczerbek lub zarzut z powodu udzielania informacji prasie	68
Art. 6	[Obowiązek odpowiedzi na krytykę].....	69
	1. Prawdziwe przedstawianie omawianych zjawisk.....	69
	2. Obowiązek udzielania odpowiedzi na krytykę.....	70
	3. Zakaz utrudniania zbierania materiałów krytycznych i tłumienia krytyki	72
	4. Orzecznictwo	72
Art. 7	[Definicje terminów ustawy].....	77
	1. Definicja prasy.....	78
	2. Definicja dziennika.....	80
	3. Definicja czasopisma	81
	4. Materiał prasowy	82
	5. Dziennikarz.....	83
	6. Redaktor	84
	7. Redaktor naczelny	84
	8. Redakcja	85
	9. Orzecznictwo	85
Art. 8	[Określenie wydawcy].....	86
	1. Definicja wydawcy	86
	2. Nakładca	87

Art. 9	[Wyłączenia przedmiotowe z zakresu prawa prasowego].....	88
	Wyłączenia z zakresu działania prawa prasowego.....	88
	Rozdział 2. PRAWA I OBOWIĄZKI DZIENNIKARZY	90
Art. 10	[Obowiązki dziennikarzy].....	90
	1. Służba społeczeństwu i państwu.....	90
	2. Etyka zawodowa dziennikarzy.....	91
	3. Zasady współżycia społecznego.....	92
	4. Ogólna linia programowa pisma.....	93
Art. 11	[Dziennikarskie prawo do informacji].....	94
	1. Osoby upoważnione do udzielania informacji.....	94
	2. Umożliwienie dziennikarzom nawiązania kontaktu z pracownikami.....	95
	3. Rzecznik prasowy.....	95
	4. Rzecznik Prasowy Rządu.....	96
	5. Orzecznictwo.....	98
Art. 12	[Staranność i rzetelność w działalności dziennikarskiej].....	98
	1. Staranność i rzetelność przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów prasowych.....	99
	2. Ochrona dóbr osobistych i interesów informatorów.....	103
	3. Dbalność o poprawność języka polskiego i unikanie wulgaryzmów.....	106
	4. Zakaz prowadzenia ukrytej działalności reklamowej.....	107
	5. Orzecznictwo.....	108
Art. 13	[Ograniczenia wypowiedzi dziennikarskiej].....	114
	1. Zakaz wypowiedzania opinii co do rozstrzygnięcia w postępowaniu sądowym przed wydaniem orzeczenia w I instancji.....	114
	2. Zakaz publikowania danych osobowych i wizerunku osób w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym lub sądowym.....	115
	3. Orzecznictwo.....	116
Art. 14	[Autoryzacja i inne warunki publikacji wypowiedzi].....	117
	1. Wymóg zgody na publikację informacji utrwalonych za pomocą zapisów fonicznych i wizualnych.....	118
	2. Autoryzacja wypowiedzi.....	119
	3. Zastrzeżenie terminu i miejsca opublikowania wypowiedzi.....	120

4. Zakaz uzależnienia udzielenia informacji od jej skomentowania	121
5. Zastrzeżenie publikacji informacji ze względu na tajemnicę służbową lub zawodową	121
6. Publikacja informacji z prywatnej sfery życia	122
7. Orzecznictwo	124
Art. 15 [Tajemnica dziennikarska]	127
1. Prawo autora materiału prasowego do zachowania anonimowości	128
2. Zakres przedmiotowy tajemnicy dziennikarskiej	128
3. Zakres podmiotowy tajemnicy dziennikarskiej	130
4. Orzecznictwo	130
Art. 16 [Zwolnienie od tajemnicy dziennikarskiej]	133
1. Wyłączenie tajemnicy dziennikarskiej	133
2. Zgoda na ujawnienie nazwiska informatora lub materiału prasowego	135
3. Orzecznictwo	136
Rozdział 3. RADA PRASOWA	137
Art. 17 [Organizacja Rady Prasowej]	137
1. Rada Prasowa	137
Art. 18 [skreślony]	138
Rozdział 4. ORGANIZACJA DZIAŁALNOŚCI PRASOWEJ	139
Art. 19 [skreślony]	139
Art. 20 [Rejestracja dzienników i czasopism]	139
1. Zasada rejestracji wydawania dziennika lub czasopisma	139
2. Wniosek o rejestrację	141
3. Skutki prawne wniesienia wniosku o rejestrację	142
4. Postępowanie o zmianę wpisu	142
5. Orzecznictwo	143
Art. 21 [Odmowa rejestracji]	144
1. Odmowa rejestracji wydawania dziennika lub czasopisma	144
2. Prawo do tytułu prasowego	144
3. Orzecznictwo	146
Art. 22 [Zawieszenie wydawania dziennika lub czasopisma]	146
Zawieszenie wydawania dziennika lub czasopisma z powodu popełnionych przestępstw	147

Art. 23 [Ustanie warunków formalnych wydawania dziennika lub czasopisma]	147
Utrata ważności rejestracji dziennika lub czasopisma	148
Art. 23a [Wzór rejestru dzienników i czasopism]	149
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 lipca 1990 r. w sprawie rejestru dzienników i czasopism	149
Art. 24 [Wyłączenia przedmiotowe rejestracji]	149
Wyłączenia z zakresu obowiązku rejestracji działalności prasowej	149
Art. 25 [Redaktor naczelny]	150
1. Wymogi prawne wobec osoby redaktora naczelnego	151
2. Zakres odpowiedzialności redaktora naczelnego	153
3. Redaktor odpowiedzialny	153
4. Powołanie i odwołanie redaktora naczelnego	154
5. Kolegium redakcyjne	154
6. Rada redakcyjna (programowa, naukowa)	155
7. Orzecznictwo	155
Art. 26 [skreślony]	156
Art. 27 [Stopka redakcyjna]	156
<i>Impressum</i> (stopka redakcyjna)	156
Art. 28–30 [skreślone]	158
Rozdział 5. SPROSTOWANIA I ODPOWIEDZI	158
Art. 31 [Bezpłatna publikacja sprostowania i odpowiedzi]	158
1. Sprostowanie a odpowiedź – problemy terminologiczne	158
2. Podmioty uprawnione do żądania sprostowania lub odpowiedzi	159
3. Podmiot zobowiązany do opublikowania sprostowania i odpowiedzi	160
4. Orzecznictwo	161
Art. 32 [Termin i miejsce publikacji sprostowania i odpowiedzi]	165
1. Termin publikacji sprostowania lub odpowiedzi	166
2. Publikacja tekstu sprostowania (ust. 5)	168
3. Zakaz dokonywania skrótów i komentowania sprostowania lub odpowiedzi (ust. 6)	169
4. Ograniczenia formalne tekstu sprostowania lub odpowiedzi (ust. 7)	170
5. Orzecznictwo	171

Art. 33 [Powody odmowy opublikowania sprostowania lub odpowiedzi]	173
1. Obowiązek odmowy opublikowania sprostowania lub odpowiedzi (ust. 1)	174
2. Możliwość odmowy opublikowania sprostowania lub odpowiedzi (ust. 3)	175
3. Obowiązek powiadomienia o odmowie publikacji sprostowania lub odpowiedzi (ust. 4)	176
4. Wyjaśnienie redakcji czyniące zadość funkcji sprostowania (ust. 4)	177
5. Sprostowanie lub odpowiedź podpisane pseudonimem (ust. 5)	177
Rozdział 6. KOMUNIKATY I OGŁOSZENIA	178
Art. 34 [Publikacja komunikatu urzędowego, obwieszczenia, uchwał i zarządzeń]	178
1. Obowiązek publikacji urzędowych komunikatów i ogłoszeń	179
2. Warunki publikacji urzędowych komunikatów i ogłoszeń	180
Art. 35 [Publikacja orzeczenia sądowego, ogłoszenia i listu gończego]	180
1. Obowiązek publikacji wyroków lub innych orzeczeń sądowych	180
2. Publikacja ogłoszeń sądu lub innego organu państwowego	181
3. Publikacja listów gończych	182
Art. 36 [Publikacja materiałów reklamowych]	183
1. Odpłatne ogłoszenia i reklamy	183
2. Ograniczenie zakresu wypowiedzi reklamowej	184
3. Oznaczenie ogłoszeń i reklam	187
4. Prawo do odmowy zamieszczenia ogłoszeń i reklam ze względu na linię programową bądź charakter publikacji	187
5. Warunki prawne ujawnienia danych o reklamodawcy	188
6. Orzecznictwo	189
Rozdział 7. ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNA	189
Art. 37 [Zasady odpowiedzialności za naruszenie prawa prasowego]	189
1. Odpowiedzialność za naruszenie prawa spowodowane opublikowaniem materiału prasowego	190
2. Orzecznictwo	190

Art. 37a [Przepadek materiału prasowego]	192
Przepadek materiału prasowego jako kara dodatkowa w razie skazania za przestępstwo popełnione przez opublikowanie materiału prasowego	192
Art. 37b [Zawiadomienie o skazaniu]	193
Zawiadomienie o wyroku skazującym za przestępstwo prasowe	193
Art. 38 [Odpowiedzialność cywilna autora, redaktora, wydawcy]....	194
1. Zasady odpowiedzialności cywilnej za naruszenie prawa spowodowane opublikowaniem materiału prasowego	194
2. Podmioty odpowiedzialne za naruszenie prawa spowodowane opublikowaniem materiału prasowego	196
3. Odpowiedzialność cywilna za naruszenie prawa spowodowane ujawnieniem materiału prasowego przed jego publikacją	196
4. Orzecznictwo	197
Art. 39 [Roszczenie o opublikowanie sprostowania lub odpowiedzi]	198
1. Roszczenie o opublikowanie sprostowania lub odpowiedzi	198
2. Orzecznictwo	199
Art. 40. [skreślony]	200
Art. 41 [Ochrona prawna krytyki, satyry i karykatury]	200
1. Ochrona prawna krytyki	200
2. Orzecznictwo	202
Art. 42 [Wyłączenie odpowiedzialności redaktora]	204
1. Wyłączenie odpowiedzialności redaktora za treść publikacji nadesłanych przez PAP oraz treść komunikatów urzędowych, orzeczeń i ogłoszeń	204
2. Wyłączenie odpowiedzialności wydawcy i redaktora za treść ogłoszeń i reklam	207
Art. 43 [Odpowiedzialność karna]	207
Odpowiedzialność karna za szantaż wobec dziennikarza	207
Art. 44 [Odpowiedzialność karna]	209
1. Utrudnianie lub tłumienie krytyki prasowej	209
2. Nadużycie stanowiska lub funkcji działaniem na szkodę osoby dokonującej krytyki prasowej	210

Art. 45 [Odpowiedzialność karna].....	210
Wydawanie dziennika lub czasopisma bez rejestracji albo zawieszono.....	210
Art. 46 [Odpowiedzialność karna].....	211
1. Częściowa niekonstytucyjność przepisu dotyczącego opublikowania sprostowania lub odpowiedzi.....	211
2. Tryb ścigania.....	212
3. Orzecznictwo.....	213
Art. 47 [Odpowiedzialność karna].....	215
Obowiązek opublikowania komunikatu urzędowego, ogłoszenia sądu lub innego organu państwowego, jak również listu gończego.....	216
Art. 48 [Odpowiedzialność karna].....	216
Zakaz rozpowszechniania materiału prasowego objętego przepadkiem lub prasy zabezpieczonej jako dowód rzeczowy.....	216
Art. 49 [Odpowiedzialność karna].....	217
Penalizacja czynów określonych w art. 3, art. 11 ust. 2, art. 14, art. 15 ust. 2 i art. 27 pr. pras.	217
Art. 49a [Odpowiedzialność karna].....	219
1. Nieumyślne opublikowanie materiału prasowego zawierającego znamiona przestępstwa (objętego przepadkiem).....	219
2. Orzecznictwo.....	220
Rozdział 8. POSTĘPOWANIE W SPRAWACH PRASOWYCH	221
Art. 50 [Postępowanie w sprawach prasowych].....	221
Reguły postępowania w sprawach wynikających z prawa prasowego.....	221
Art. 51. [skreślony].....	221
Art. 52 [Postępowanie sądowe].....	221
Rozpoznanie przez sąd roszczeń o opublikowanie sprostowania lub odpowiedzi.....	221
Art. 53 [Właściwość sądu powszechnego].....	222
Właściwość sądu w sprawach o przestępstwa prasowe.....	222

Art. 54 [Właściwość sądu dziennikarskiego]	223
Przekazanie sprawy o przestępstwo prasowe właściwemu sądowi dziennikarskiemu	223
Art. 54a [Odszkodowanie od Skarbu Państwa].....	225
Odszkodowanie od Skarbu Państwa w razie uniewinnienia lub umorzenia postępowania	225
Art. 54b [Zakres stosowania prawa prasowego]	225
Przeniesienie zasad odpowiedzialności prawnej i postępowania w sprawach prasowych na inne niż prasa środki przekazu.....	226
Rozdział 9. ZMIANY W PRZEPISACH OBOWIĄZUJĄCYCH ORAZ PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE	226
Art. 55 [pominięty]	226
Art. 56 [pominięty]	226
Art. 57 [pominięty]	227
Art. 58 [Przepis przejściowy]	228
Przepisy przejściowe w postępowaniu w sprawach wynikających z prawa prasowego	229
Art. 59 [Przepis przejściowy]	229
Przepisy przejściowe w sprawie zachowania dotychczasowych uprawnień wydawców dzienników i czasopism oraz w zakresie działalności poligraficznej	229
Art. 60 [Uchylenie dotychczasowych przepisów]	230
Derogacja przepisów prawa prasowego sprzed 1 lipca 1984 r.	230
Art. 61 [<i>Vacatio legis</i> i wejście ustawy w życie]	230
Wejście ustawy w życie.....	230
Literatura	233

WYKAZ SKRÓTÓW

1. Źródła prawa

- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- Konstytucja – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p. – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)
- k.p.a. – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.)
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
- pr. aut. – ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)
- pr. pras. – ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.)
- p.p.s.a. – ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270 z późn. zm.)
- u.d.i.p. – ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.)

2. Organy orzekające

NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny

3. Czasopisma

ONSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSK	– Orzecznictwo Sądów Karnych
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNAPiUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karno i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
ZNUJ PWiOWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej
Rzeczposp.	– Rzeczpospolita

AKTY PRAWNE

- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
- Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie 28 lipca 1993 r. (Dz. U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318)
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 109, poz. 756 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 112, poz. 981 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 29, poz. 154 z późn. zm.)

- ustawa z dnia 11 kwietnia 1990 r. o uchyleniu ustawy o kontroli publikacji i widowisk, zniesieniu organów tej kontroli oraz o zmianie ustawy – Prawo prasowe (Dz. U. Nr 29, poz. 173)
- ustawa z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 65 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 29 lipca 1992 r. o grach i zakładach wzajemnych (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 4, poz. 27 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 253, poz. 2531 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 10, poz. 55 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 7 listopada 1996 r. o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych (Dz. U. Nr 152, poz. 722 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 31 lipca 1997 r. o Polskiej Agencji Prasowej (Dz. U. Nr 107, poz. 687 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 196, poz. 1631 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. Nr 90, poz. 999 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 68, poz. 449 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 z późn. zm.)

- ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 190, poz. 1360)
- ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych i wojewódzkich komisjach dialogu społecznego (Dz. U. Nr 100, poz. 1080 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 53, poz. 533 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz. U. Nr 169, poz. 1411)
- ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398 z późn. zm.)
- rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lipca 1984 r. w sprawie zakresu działania oraz trybu powoływania i działania Rady Prasowej (Dz. U. Nr 40, poz. 214) – uchylone: Dz. U. z 1990 r. Nr 29 poz. 173
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 lipca 1990 r. w sprawie rejestru dzienników i czasopism (Dz. U. Nr 46, poz. 275)
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji i zadań rzeczników prasowych w urzędach organów administracji rządowej (Dz. U. Nr 4, poz. 36)
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 2002 r. w sprawie wyznaczenia sądów rejonowych rozpoznających sprawy o przestępstwa prasowe (Dz. U. Nr 180, poz. 1509)

Ustawa

z dnia 26 stycznia 1984 r.

Prawo prasowe

(Dz. U. Nr 5, poz. 24; zm.: Dz. U. z 1988 r. Nr 41, poz. 324; z 1989 r. Nr 34, poz. 187; z 1990 r. Nr 29, poz. 173; z 1991 r. Nr 100, poz. 442; z 1996 r. Nr 114, poz. 542; z 1997 r. Nr 88, poz. 554, Nr 121, poz. 770; z 1999 r. Nr 90, poz. 999; z 2001 r. Nr 112, poz. 1198; z 2002 r. Nr 153, poz. 1271; z 2004 r. Nr 111, poz. 1181; z 2005 r. Nr 39, poz. 377; z 2007 r. Nr 89, poz. 590)

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1 [Funkcje i cele prasy]

Prasa, zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, korzysta z wolności wypowiedzi i urzeczywistnia prawo obywateli do ich rzetelnego informowania, jawności życia publicznego oraz kontroli i krytyki społecznej.

1. Pojęcie wolności

Wolność to kategoria filozoficzno-etyczna. Filozofia „rozważa warunki wolności, określa zakres i dziedzinę jej występowania, zestawia wol-

ność z innymi wartościami”¹. Wolność definiowana jest jako „autonomia jednostki w wyborze przekonań oraz celów i środków postępowania”², która jednakże „absolutna jest niemożliwa, gdyż oznaczałaby akceptację również działań przeciwko niej samej. Wolność nieograniczona jest absurdalna i wewnętrznie sprzeczna: jeśli uzna się, że wszystko wolno, to wolno także zaprzeczyć, że wszystko wolno”³.

Pojęcie wolności było przedmiotem badań, dociekań, rozważań najwybitniejszych filozofów. J. Locke (1632–1704), jeden z twórców myśli Oświecenia, przyczynił się do ustalenia poglądów o społecznym wymiarze wolności. W tym okresie ujęto wolność jako prawo naturalne, a więc takie, które przysługuje każdej osobie ze względu na naturę ludzką, i postulowano zmiany społeczne celem realizacji tego prawa. Treść prawa wolności obejmowała wówczas między innymi wolność sumienia, poznania i wypowiedzi⁴. Ten dorobek myśli oświeceniowej wszedł na trwałe do cywilizacji Europy.

Pojęcie wolności w wymiarze społecznym zostało znacznie wzbogacone w XIX w., zwłaszcza w filozofii niemieckiej. Dla G.W.F. Hegła (1770–1831) optymalne warunki wolności stwarza państwo o ustroju monarchii konstytucyjnej i społeczeństwie obywatelskim, to znaczy regulującym stosunki międzyludzkie w oparciu o prawo cywilne i gospodarkę wolnorynkową. Ten wykształcony w XIX w. liberalizm przyznał „wolności priorytet wobec równości” i wąsko zakreślił granice ingerencji państwa w działalność indywidualną⁵.

W okresie totalitaryzmów XX w. słowo „wolność” zagubiło swój sens ustrojowy; autorytarne władze, szermując hasłami powszechnego dobra, kontrolowały i niszczyły wolność jednostek.

Współcześnie wśród licznych koncepcji wolności dominuje postmodernizm, afirmujący pluralizm, różnicowanie, tolerancję ideową i obyczajową⁶. Neoliberalizm odróżnia wolność negatywną i wolność pozy-

¹ Z. Kuderowicz, *Słownik filozofii*, pod red. J. Hartmana, Kraków 2004, hasło: wolność, s. 247.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, s. 248.

tywną. „Wolność negatywna wyznacza sferę działania jednostki poza kontrolą instytucji społecznych, ale aby zapobiec konfliktom, krzywdom i skrajnej nierówności, postuluje skojarzenie jej z poszanowaniem uniwersalnych praw człowieka”⁷. Z kolei wolność pozytywna to „spontaniczny wybór przekonań, zagrożony ze strony ideologicznego fundamentalizmu i monopolizacji idei, co wystąpiło w systemach totalitarnych. Wolność pozytywna powinna być nieodłączna od tolerancji i pluralizmu wartości, który nie popada w dowolność i skrajny relatywizm, jeśli respektuje prawa człowieka.”⁸

2. Wolność prasy

Wolność prasy jest częścią pojęcia wolności. Państwo demokratyczne gwarantuje i respektuje wolność jako prawo obywatelskie i zarazem prawo człowieka. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 kwietnia 1997 r. zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu (art. 14). Oznacza to gwarancję swobody wypowiedzi w prasie, wolność od cenzury, nacisków politycznych, manipulacji ze względu na czyjeś jednostkowe interesy. Państwo, realizując zasady zapisane w Konstytucji, stoi na straży tych wartości.

Zasadę swobody wypowiedzi, poprzez którą realizuje się wolność prasy, zawiera art. 54 Konstytucji: „Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji”. Zapis ten *de facto* skierowany jest przede wszystkim do dziennikarzy, ale za ich pośrednictwem ma służyć całemu społeczeństwu.

Zasady wolności prasy i wolności wypowiedzi są umieszczone w aktach prawa międzynarodowego, między innymi w art. XIX Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, uchwalonej przez Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych 10 grudnia 1948 r., oraz w art. 19 ust. 3 lit. a) Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku, dnia 19 grudnia 1966 r. Kwestię tę reguluje także art. 10 ust. 2 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawo-

⁷ *Ibidem*, s. 249.

⁸ *Ibidem*.

wych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r., do której Polska przystąpiła w 1993 r. Standardy ochrony tych wartości nie są jednak w państwach europejskich jednakowe. Wymieniona konwencja respektuje uwarunkowania i tradycje w tym zakresie: „Państwa mogą, a nawet muszą – ze względu na obowiązki wynikające z art. 8 Konwencji – regulować korzystanie ze swobody wypowiedzi, aby zapewnić odpowiednią ochronę prawną dobrego imienia jednostek”⁹. Okoliczność, że wolność prasy nie ma charakteru absolutnego, lecz doznaje ograniczeń i musi się mieścić w granicach wytyczonych przez prawo, wielokrotnie była podnoszona w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Stwierdzano w nim, że prasa, korzystając z wolności, nie może przekroczyć granic ustalonych przez prawo, w szczególności tych, które dotyczą dobrego imienia i praw innych osób. Trybunał podkreślał, że swoboda wypowiedzi, będąc jedną z podstaw demokratycznej organizacji społeczeństwa, nie jest nieograniczona.

Wolność prasy i swoboda wypowiedzi determinują jawność życia społecznego, kontrolę działalności państwa i instytucji publicznych.

3. Kwestia cenzury

Wolność wypowiedzi jest gwarancją ustroju demokratycznego i zarazem miernikiem stopnia demokratyzacji ustroju. W państwach o ustroju autorytarnym i totalitarnym wolność wypowiedzi jest ograniczana, bądź w ogóle wyłączana przez **cenzurę**. Instytucja cenzury mocno spleta się z historią ustroju państwa i prawa polskiego. Bardzo cierpieli przez nią polscy twórcy, usiłujący w czasach zaborów (1772–1918) publikować swoje utwory. Równie, jeśli nie bardziej dotkliwa była cenzura władzy komunistycznej (1945–1990). Stanowi ona stałe, realne zagrożenie, dlatego należy poświęcić jej tu nieco więcej uwagi.

Pomysł cenzurowania, czyli dopuszczania do obrotu publicznego tylko wybranych wiadomości, korzystnych ze względu na czyjś interes, jest stary jak świat. W ciągu wieków wykształciły się różne rodzaje cenzury, które ogólnie można podzielić na prewencyjne oraz represyjne.

⁹ M.A. Nowicki, *O czym sędzia i dziennikarz wiedzieć powinni*, Rzeczposp. z 15–16 stycznia 2005 r.

prewencyjna polega na kontrolowaniu treści publikacji zanim trafią one do wydawcy lub już po ich przygotowaniu, ale jeszcze przed przystąpieniem do rozpowszechniania. Represyjna natomiast polega na zwalczaniu informacji, które już zostały rozpowszechnione i na karaniu ich autorów. Oba rodzaje cenzury istniały w Polsce po 1939 r. Zniesiono je ustawą z dnia 11 kwietnia 1990 r. o uchyleniu ustawy o kontroli publikacji i widowisk, zniesieniu organów tej kontroli oraz o zmianie ustawy – Prawo prasowe (Dz. U. Nr 29, poz. 173). Ustawa weszła w życie 6 czerwca 1990 r. Tego dnia rozwiązano Główny Urząd Kontroli Publikacji i Widowisk (działający od 1946 r.). M. Rosalak zauważa: „Dziś wydaje się dziwne, że cenzura przetrwała aż do 1990 roku, mimo wyborów w 1989 roku rządu Mazowieckiego i rozsypania się obozu socjalistycznego. Warto jednak zauważyć, że ingerencje praktycznie ustały przynajmniej trzy kwartały wcześniej”¹⁰.

Obowiązująca Konstytucja z dnia 2 kwietnia 1997 r. gwarantuje wolność od cenzury, stanowiąc w art. 54, że każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji, zaś cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane. Konstytucja dopuszcza jednakże obowiązek uprzedniego uzyskania koncesji na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej. Obowiązek ten należy łączyć z potrzebą utrzymania ładu w eterze, nie zaś z kontrolowaniem treści emitowanych przez rozgłośnie radiowe i telewizyjne. Podobny cel realizuje art. 20 pr. pras., stanowiący, że wydawanie dziennika lub czasopisma wymaga rejestracji.

Od kilku lat w polskim procesie cywilnym stosuje się instytucję zwaną „zabezpieczeniem przed prasą”, którą dziennikarze nazwali „cenzurą”¹¹. Zabezpieczenie polega na tym, że na wniosek strony postępowania sąd może zakazać bądź nakazać pewne zachowania na czas toczącego się procesu. Opierając się na art. 730 w związku z art. 755 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r – Kodeks postępowania cywilnego, sąd może zakazać publikowania w prasie określonych informacji, zwłaszcza takich,

¹⁰ M. Rosalak, *15 lat bez kagańca*, Rzeczposp. z 6 czerwca 2005 r.

¹¹ M. Rz., *Cenzura czy procedura*, Rzeczposp. z 2 grudnia 2004 r.; M. Domagalski, *Sądowy zakaz jak cenzura*, Rzeczposp. z 4–5 grudnia 2004 r.; tenże, *Sąd ogranicza wolność słowa*, Rzeczposp. z 14 września 2007 r.; J. Kałucki, *Zybertowicz chce mieć prawo mówić*, Rzeczposp. z 14 września 2007 r.